

KONGL. MAJ:TS

BEFALLNINGSHAFVANDES

öfver

JEMTLANDS LÄN

till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

Fem-Års-Berättelse.

24.

STOCKHOLM,
tryckt hos JON. HÄGGSTRÖM 1829.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser.

Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes öfver Jemtlands Län till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne Fem-Års-Berättelse.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS

BEFALLNINGSHAFVANDES

öfver

JEMTLANDS LÄN

till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

Fem-Års-Berättelse.

24.

STOCKHOLM,
tryckt hos JON. HÄGGSTRÖM 1829.

INNEHÅLL

	Sid.
Underdånig berättelse	5.
§. 1. Landets Allmänna Beskaffenhet.....	5.
Herjeådalen.....	12.
§. 2. Innvånare.....	12.
§. 3. Näringar.....	14.
Jord-Bruket.....	14.
Boskapsskötseln.....	16.
Bergsrörelse.....	21.
Fabriker, Bruk och andra Näringar.....	22.
Binäringar.....	25.
Handel i Landet.....	26.
§. 4. Politisk Författning.....	28.
Kammarverk.....	28.
Statsbidrag.....	32.
Politie.....	36.
§. 5. Städer.....	38.
Östersund.....	38.

Stormågtigste AllerNädigste Konung!

Då jag enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga befallning i underdånighet nu öfverlemnar Fem-Års-Berättelsen för Jemtlands Län med åtföljande Tabeller, kan jag ej dölja min farhåga, att, oaktadt all omtanka blifvit använd, misstag likväl kommit att äga rum i sådane delar, hvilka berott dels på riktigheten af uppgifterne hos de personer, som under befarad syftning på ökade onera skolat dem från första hand lemna, dels ock på fattningen, omdömet och tillämpningen af sådane bidrag, som äro tillfällige, obestämda, olikartade på en ort emot en annan, och hvarigenom deras förvandling i viss penningberäkning ej annat kan än i början blifva mindre säker.

Mitt högsta bemödande har varit att komma sanningen så nära som möjligt och Socken-Sällskaperne hafva med berömvärd omtanka bidragit till ändemålets vinnande.

Dessa Stiftelser äro närmast i tillfälle att controllera sanna förhållandet både i Oeconomiskt och Statistiskt afseende. Alla Socken-Sällskapernes Ledamöter lifvas af Patriotiskt nit och täflar att fullgöra Eders Kongl. Maj:ts Nådiga befallningar. Jag är derföre fullkomligt ofvertygad att genom en fortsatt kraftig och nitfull handläggning vid dessa slags arbeten, de nu oundvikliga bristerna småningom skola blifva afhjelpa och således det stora ändamålet inom några år vinnas, som Eders Kongl. Maj:t så Landsfaderligen med dessa uppgifter åsyftat.

Med djupaste vördnad, nit och trohet framhärdar

Stormågtigste AllerNådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåte

M. von TÖRNE,

Georg Winter.

Ostersund å LandsCancelliet den 11 Augusti 1828.

Underdånig Fem-Års-Berättelse om Jemtlands Län.

§. 1.

Landets Allmänna Beskaffenhet.

Jemtland är beläget mellan 62 grad: 10 min. och 65 grad. 8 min. Polhöjd. Det omgifves af Landskapen Åsele, Ångermanland, Medelpad, Herjeådalen och Norrige.

Det håller i längd från Klaxås Af-radsland i Söder till Jadenms-klump i Norr 29 mil, i medelbredd från Ångermanlands gräns till Norrige, längs efter 63 grad. 30 min. Lat:, 17 mil, samt i vidd 320 qvadrat mil, men med Herjeådalen utgör det 425 qvadrat mil.

Jemtland utgöres af en stor Dal omkring Jemtlands-Elfven och dess grenar, omgifven med berg och fjällsträckningar. Den Norra delen af Landet består äfven af en tämmlichen stor Dal omkring Ögelströmmen eller högra grenen af Ångerman-Elfven. Den

sydliga och minsta delen af Jemtland utgör mera slätt land omkring Elfven Ljungan.

Sydöstra sidan emot Medelpad formas af en der och hvar genombruten Landthöjd, Jemtskogen kallad, hvilken åt Jemtland är föga märklig, men så mycket betydligare åt Medelpads sidan, der dess störtning är både lång och brant. Sydvestra sidan af Jemtland inneslutes och skiljes från Herjedalen igenom en landtrygg, bestående till större delen af höga berg och fjäll.

Nordvestra sidan betäckes af Riksgränsen och den Nordöstra af Faxelfven. Emot Ångermanland är Landet dels öppet, dels inneslutes det af en landtrygg, belägen emellan Jemtland och Ångerman-Elfvarnes vat_tudrag.

Landet är till större delen omgränsadt af fjäll, och vestra fjällsträckan går öfver i Sydvest med en bukt in åt landet, hvarest äro mindre fjäll och stora högder, lika som strödde och skingrade från stora fjällryggen. Således är en del af detta Landskap ganska

ojämnt och med berg uppfyllt, men deremot är det öfriga eller nedra delen slätare och utgör det jämna landet.

Malm-tracterne i Jemtland gå i allmänhet ut på Koppar och Jern, särdeles uti Undersåkers och Hallens Socknar.

Uti Offerdahls Socken och Oldfjället är ett Malmfält, som innehåller bly af svag Silfverhalt.

Directeuren Abraham Hylphers har, uti samlingar till en beskrifning öfver Norrland, tryckta 1775, sannt beskrifvit Jemtlands Beskaffenhet, Hemmantal, Roteriing, Grundskatter, Näringsyrken m. m. Ehuru vissa förhållanden sedermera blifvit förändrade, kunna desse grundligt författade uppgifter ännu nyttjas, för att erhålla någorlunda fullständig kännedom af landet. --

Jemtland äger ett hårt klimat, till en del förorsakadt af landets läge 600 alnar öfver hafvet och granskapet af de fjällryggar, hvaraf det på tre sidor inneslutes; men i vida hög-

re grad af den mängd kärr och mossar, som här öfver allt finnas, och hvilka icke äro annat än skadliga frostnästen. I den mån desse utdikas, skall icke allenast klimatet mildras, utan frostländheten, såsom en följd deraf, småningom försvinna.

Jordmånen är på många ställen ganska god. På höjder finnes ofta flera tums matjord, och lågländta ställen hafva merändels svartmylla på lerbotten.

De ofantliga kärr och mossar, som här finnas, äro till större delen odlingsbara, och den stora mängd kalk under olika former, som med få undantag träffas öfver hela landet, lemna det yppersta medel till deras förbättrande och fruktbarhet.

Med strömmar och sjöar är landet öfverflödigt försedt. Den största af dem är Jemtlands Elfven, hvilken i landet bekommer serskildta namn, efter de Socknar den rinner igenom. Dess lopp genom Jemtland utgör 24 mil. Vid utloppet utur Storsjön

Sjön bär hon namn af Krokoms-Elfven; en fjerdedels mil från nämnde utlopp, har hon en stor Forss kallad Hissmoforss, från Lith rinner hon genom Stugu Socken med 4 stupande forssar, infaller i Sjön Gesund och flyter sedan med ett ansenligt högt fall till Ragunda-sjön, och derifrån nedstörtar utför ett berg genom Ede-forssen af 120 alnars högd. Hon rinner sedan genom Forss Socken med 3 stora fall. Nedan för dessa begynner någon flottning eller båtfart fast den är nog svår i anseende till flera små forssar. På 1790 talet skar elfven sig ut vid Ragunda-sjön och åstadkom en stor vattuflod. Härigenom blef Ragunda-sjön alldeles uttömd och förvandlad till en ström.

Ögelströmmen eller Södra Vassdalens vattudrag är en gren af Ångerman-Elfven. Denna Elf utgör Nordöstra gränsen af Jemtland emot Åselle. Ljungan, som kommer från Herjeådalen och faller in i Jemtland vid Oviks fjäll, löper 10 mil genom Landet, då den flyter in i Medelpad.

Fem-Års-Berättelse öfv. Jemtlands Län. 1

Skogarne i detta land äro i allmänhet ansenliga. Gräsväxten och mulbetet äro förträfflige, i synnerhet i ådalarne och fjälltracterne.

Nu för tiden, sedan Landet blifvit mycket mera odladt kan sädesproductionen då en förnuftig hushållning iaktages någorlunda svara mot behovet.

Kalkberg och lösa kalkstenar finnas i detta land på flera ställen.

Under de sist förflutne 13 åren hafva flere nya vägar blifvit på Statens bekostnad inom detta Län byggde. Den som öppnar communicationen med Norrige innefattar 16,415 famnar fast mark och 3,600 famnar kafvelbroar å den norra, samt 12,187 famnar fast väg och 3,565 famnar kafvelbroar å södra linien.

Den nya vägen till Herjeådalen innehåller 24,185 famnar och en del af Jemtlands gamla vägar äro dels omlagde på tjenligare ställen, dels reparerade af Statens medel

der kostnaden öfverstigit den enskildta för-
mågan.

I ett land sådant som Jemtland, äro lättade *communicationer* af ett oberäkneligt värde. En förmonlig afsättning är det medel som kraftigast uppmuntrar näringsfliten, och då Jemtlänningen afsätter sina varor i Norrige, skall han finna ett för sig fördelaktigt utbyte i de lifsförnödenheter, hvarpå Norrmannen äger större tillgång, särdeles genom sina betydliga och indrägtiga fiskerier.

Jemtländs Lappmark inskränkes nu för tiden till de Norra delarne och fjelltrackterne af Fölinge och Ströms Socknar. Denna landsträcka håller i vidd emellan 40 och 50 kvadrat-mil samt är uppfylld af sjöar, kärr, måssar, skog och fjällberg.

De uti denna Lappmark boende Lappar utgöra ej öfver 340 personer, alla sammanräknade, och när därtill lägges de 60 som vistas i Undersåker, Oviken och Offerdal, blir antalet af allt Lappfolk i Jemtland 400.

Herjeådalen. Belägenheten gör att detta Landskap är afskildt ifrån de nästgränsande genom höga berg, stora skogar och ödemarker. Det ligger ofvan om Helsingland nedanförr Norrska fjällen, emellan Jemtland och Dalarne, under 62 och 63 graders Polhöjd.

Landets utseende är en stor dal vid Ljusna-Elfvén och dess många grenar. Jorden är i allmänhet svag och består mest af sand och något svartmylla. Boskaps-skötseln är här det hufvudsakligaste närings-yrket. Men i senare åren har äfven åkerbruket i flera Byalag vunnit betydlig förkofran, särdeles potatoes-odlingen.

§. 2.

Innvånare.

Vid de för År 1827 förrättade Mantalsskrifningar antecknades folkmängden uti Jemtlands Län till 39,481 personer. I bland dessa voro Mantalsskrifne af Mankönet 9,961 och af Qvinnokönet 10,653 eller sammanräknade 20,614.

Folkstocken har, sedan min sista underdåniga Fem-Års-Berättelse ökat sig med 3,228 personer, hvartill vaccinationen och landets ökade cultur af säd och jordfruckter väsentligast bidragit.

Folket är i allmänhet bildadt, sedigt och arbetsamt. Det har mångfaldig färdighet i mekaniska yrken. För det närvarande befinner sig menigheter: till största delen i fattiga omständigheter, hvartill de inträffade svåra missväxterne och den öfverdrifna samt ojemna Roteringsen hufvudsakligast bidragit. Med icke fyllest 93 personer på qvadratmilen kan det ej annat vara än stor folkbrist, hvarföre också ett Karldagsverke betalas under bergningstiden med 1 R:dr Banco och ofta vida der utöfver.

Derigenom att hela folkmassan blifvit försatt uti ett närmare samband med Administrationen genom Boredningar i hvarje Socken, har grunden blifvit lagd till möjligheten för Jemtlands uppkomst och förkofran, och hvarje upplyst och välviljande mans krafter har derigenom uppkallats att medverka till allmänt väl.

Dessa 50 Socken-beredningar utgöra med Hushållnings - Sällskapet ett organiskt helt och genom hvarje dess Ordförande äro de i beständig brefväxling med Förvaltnings-Utskottet. Hvarje i oeconomiskt afseende lidande Medborgare lemnas härigenom tillfälle att framställa sitt tillstånd och sina behof, och det är denna noggranna kännedom af bristerne som synes böra föregå; ty utan en sådan kunskap, kunde botemedlen hafva skadligare följder än sjelfva de svårigheter man ville afhjelpa. Dessa anstalter har äfven haft ett förmonligt inflytande på folkets lynne och sinnesstämning, då allmänheten derigenom småningom lärt sig inse att Stiftelser finnas som oupphörligt arbeta för dess väl.

§. 3.

Näringar.

Jord - Bruket.

I allmänhet nyttjas hälften i träde men minst en tredjedel, och är Korn det hufvudsakligaste som sås, samt ganska litet Råg. Vexelbruk börjar nu likväl att af några antagas, efter olika localers beskaffenhet.

Sedan Socken-beredningar blifvit organiserade och Länets Kongl. Hushållnings-Sällskap iklädt sig ansvarighet och distributions-skyldighet genom sitt Förvaltnings-Utskott af den låne-summa, som från Riksens Ständers Bank blifvit Länets Innvånare bevilljad, har ett betydligt förslag emot lågränta erhållits och flera tusende tunnland hafva blifvit odlade till åker och äng.

De sista fem åren hafva stora odlingar skett enligt Socken-Sällskapernas behörigen styrkta uppgifter. Ångs-odlingen är likväl den betydligaste och har i synnerhet blifvit uppmuntrad, emedan Ladugårdsskötsel kan anses för Landets hufvudnäring. Hvad som hufvudsakligaste bidragit till möjligheten att verkställa dessa jordbruks-förbättringar har varit de från Riksens Ständers Bank emot 2 procents ränta erhållne odlings-lån 56,000 R:dr Banco, hvilka nu till det mästa äro återbetalte, och hafva producerat ett förökadt jordvärde af circa 30 gånger mera än den använda låne-summan. Med ringa kostnad uttappade sjöar, kärr och myror hafva i synnerhet varit lönande och bidragit till ett så förmonligt resultat.

Många Jordbrukare hafva ytterligare börjat arbeta på mindre sjöars och mossars utdikande eller sänkningar.

I alla delar af Länet har odlingen af Potatoes vunnit betydlig tillväxt och utgör nu mera en väsentlig del af Allmogens födoämnen. Lin-culturen har tilltagit, men Hampa odlas mera allmänt.

Åkerbruket och ängsskötseln drifvas med berömlig flit, hvartill Socken-Sällskaperne mycket bidragit.

Boskapsskötseln. Fodertillgångens förhållande emot åkervidden är så olika nästan för hvarje hemman, att den icke för Länet med noggranhet kan bestämmas. Hästarne utfordras bäst, hvarföre de ock vanligen äro goda och starka. Kor ega här medelmåttig godhet och storlek.

Fåren

Fåren äro i allmänhet mycket förbättrade genom de 12 Schäfferier nemligen 1 af Skottsk och 1 af Isländsk race hvilka här blifvit anlagde.

Fjorton Socken-Magazin hafva här i Länet blifvit organiserade men endast med en fond af 1,294 Tunnor. I ett Land sådant som Jemtland, der allmänna frostsador ofta förorsaka missväxt, där Sjästäderne äro på långt afstånd, hvarigenom betydliga kostnader uppkomma att köra Spannmålen; 20, 30 till 40 mil är det oundgängligen nödvändigt att ega ett tillräckligt lager-spannmål. När man derjemte ihogkommer den tidspilan, hinder af årstidernas och väglagets beskaffenhet, Innvånarnes besvär i kringliggande provinser, vid inträffande missväxter i Jemtland, med långt svårare skjutsningar än under krigstid, så kan man ej undgå finna den anstalt välgörande, hvarigenom alla dessa svårigheter undvikas.

Fem-Års-Berättelse öfv. Jemtlands Län. 3

Fyratio District-Magazin äro dessutom i Länets anlagda med en fond af 17,000 Tunnor frösäd af egen production, så att lagret i alla Magazinen nu utgör 18,294 Tunnor. Denna anstalt är äfven derföre af stor vigt, att säden från sydligare orter här sällan mognar och att Länets Spannmåls-skuld derigenom lättare kunnat liquideras.

Detta Läns primitiva undsättnings-skulder har uppgått till en sammanlagd summa af icke mindre än 309,645 R:dr 32 sk. 2 rst. Banco, som blifvit dels med spannmålsdels med contant liquiderade, derunder inbegripet hvad som är omedelbarligen till Districts-Magazinen öfvertagit, så att icke större summa än 25,276 R:dr 36 sk. 3 rst. nu återstå, hvaraf 23,117 R:dr 14 sk. enligt Kronofogdarnes uppgifter, anses vara säkre, samt endast öfrige 2,159 R:dr 22 sk. 3 rst. osäkre. Varande i detta sistnämde belopp, hvilket utgör ej fullt två tredjedels procent af totala skuld-summan, äfven inbegripet, hvad

som med underdånig anledning af Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref d. 21 Julii 1813 utlemnades till sådane nödstälde personer, af Eders Kongl. Maj:ts dåvarande Befallningshafvande hvilka icke kunde prestera hvarken borgen eller annan säkerhet samt derefter, vid undersökning befunnits sakna all betalningstillgång.

Jemtland nalkas med stora steg till det förbättrade skick, som med Afvittringens framskridande varit åsyftadt. Allmänheten anvises härigenom till den verksammaste af all jordförbättring, till den, från hvars utöfning redan i den mycket aflägsna forntiden Rikets nuvarande population och jorbrukets styrka härleda sitt ursprung.

Jemtlands Krono-skogar äro af en betydlig vidd, men de odlings-bara tracterna deraf kunna ej med säkerhet användas af odlaren och nybyggaren, så länge Kronans Egendom, ligger oredigt omblandad med enskiltas: detta hinder undanrödjes nu,

Uppå en del af dessa trackter äro redan coloniseringar verkstälde nemligen i Lith, Hammerdahl och Offerdal af Dahlkarlar från Stora Kopparbergs Län hvilka Nybyggare arbeta med en berömvärd drift och omtanka. Om dylika coloniseringar få verkställas på flere dertill tjenlige ställen i Länet, vinnes de 2:ne stora ändamål att Landet uppodlas och befolkas och att Dahlkarlarne här småningom införa deras i vissa fall bättre odlings- och brukningsätt.

När Ödemarkerne sålunda uppröjas och bebyggas, floderne ränsas för att flotta Landets producter till hafvet, Kärren uttorkas och odlas, hvarigenom ängsculturen tilltaga och klimatet mildras; när oräkneliga små frostnåsten försvinna vid landtmannens trögna bemödanden under det andra som omfatta betydliga landssträckor blifva föremål för allmänna företag, så uppkomma häraf gemensamma och oberäkneliga fördelar både för odlaren och hufvudsakligast för hela samhället.

Denna ortens betydliga Skogar och bördiga jordmon, våra jern- och blyhaltiga berg, våra många sjöar, strömmar och källor, erbjuda lönande ämnen för flit och industrie samt stora resourser för handel och rörelse, då allmänna omtanken hinner väckas, att med mera kraft än hitintills omfattas alla dessa, icke blott för Jemtlands Län, utan för hela fäderneslandet, viktiga föremål.

Bergsrörelse: Ett Kopparverk och ett Jernbruk finnes i Länet hvilka för närvarande äro af det obetydliga värde Tabellen utvisar. Koppar-Verkets afkastning anses vara, då ett medium tages af flera år 90 Skepp:d. Går-Koppar och Jernbruket är privilegeradt till 400 Skeppunds Smide, 803 personer äro på dessa ställen skattskrifne.

En Bly-anledning i Offerdahl och en Jern-anledning i Kall bearbetas genom ett

Bolags försorg och det sednare tyckes lofva förmonliga resultat ehuru alla dylika företag alldrig utan en längre erfarenhet efter flera års arbete med säkerhet kunna bedommas. Dessa anledningar hafva genom lejda arbetare blifvit bearbetade efter olika omständigheter och behof.

Fabriker, Bruk och andra Näringar, hvilka icke höra till Bergs-rörelsen. Under denna rubrik må nämnas Salpeter-tillverkningen, som är i betydligt tilltagande. 354 plantador äro i Länet anlagde. Förledit år aflämnades till Kronan 322 och ett halft Lispund salpeter.

Af mineralier och stenararter i Jemtland äro åtskillige i hushållningen oungänglige och nyttige ämnen, att begagna för en större afgång, men i anseende till Landets stora aflägsenhet från hafvet och deraf följande allt för dryga transport-omkostnader kunne de flesta alster deraf föga öfver Innvånarnes egna förnödenheter användas.

hvertill ämnen i flera arter kalksten finnas i många Socknar omkring storsjön och dess nejder, och i några af dem till öfverflöd. Under en lättare gemenskap med näst intilliggande Landskap, hvaribland i synnerhet Ångermanland, befinner sig i största brist på Kalk och hvilkas Innvånare nödgas söka den ända från Gothland, skulle kalkbränning till afsalu för åtskillige inbyggare i Jemtland troligen blifva ett lönande närings-medel. Landets Tälgstén i Åhre Socken, den yppersta af sådane hittills funne arter i Sverige hvaraf vackra kokkäril, spis och kakelungs-hällor beredas, har funnits begärlig och beställningar af större partier kokkäril äro tid efter annan gjorda äfven från aflägsnare ställen; och sedan numera äfven Tälgstens-brott jämväl blifvit yppade i Ströms Lappmark, synes denna närings-gren med lämpligt understöd till förmon för dervarande i en fjelltrakt bosatte Nybyggare, kunna utvidgas, helst Tälg-

stens-brytningen och beredningen är ett arbete som förrättas om Vintern, och borttager således ingen tid för odlingar och sommar-arbeten.

I Ströms Lappmark invid Vassdalen hugges Qvarnstenar af granit blandad med hälle-chiffer, kände för deras goda egenskap att gifva ett sandfritt mjöl, och behöfver derjemte sällan eller aldrig någon hackning såsom de vanliga af sandsten. Oagtadt den svåra transporten hafva desse qvarnstenar, efter deras utrönta företräde, kunnat med fördel för denne handterings idkare afsättas afven någon gång utom Länet, särdeles till Ångermanland.

I flere af Jemtlands berg och fjällsträckor finnes en stor myckenhet fint stoft af röd och gul färg i flera nuanceringar tjenlig till trädhuseans anstrykning. Denna upptäckt kan blifva för Landet en nyttig närings gren, sedan nu mera efter chemisk
 pröfning

pröfning de befunnits svara i godhet med vanlig rödfärg.

Binäringar: Jagt kan i vissa tracter af Länets räknas för en näring och inbringa icke obetydlig inkomst, ehuru det icke är möjligt att uppgifva beloppet såsom icke controlleradt och mycket olika för hvarje år. — Fisket idkas för det mesta endast till husbehof, och är icke en sådan inkomst som indrager penningar i Landet från andra orter.

I hela Länets idkas ylle-väfnad till betydlig mängd och af verkelig god beskaffenhet. Deremot har linne-väfnad, oagtadt utsatte premier, haft mindre framgång, hvarföre ifrån de flästa Socknar i Länets, man af qvinspersoner som Eders Kongl. Maj:ts i Nåder täckts lämna understöd äro i Ångermanland underviste om lin-culturen samt spinna och väfva emot förbindelse att hvar

och en i sin Socken meddela undervisning i förberörde afseende, hvarmed de nu äro syssellsatte. Af denna anstalt är att förvänta så mycket lyckligare resultat, som alla de, hvilka blifvit valda hafva utmärkt vackra betyg om skicklighet, lust och fallenhet för nämnde yrke, och Jemtlands vidsträckta och till större delen ouppodlade jord ger till lin-odling mångfaldiga och vidsträckta lägenheter. Antalet af uppgifne väfstolar utgör 3,755 stycken.

Vinter-slöjder, idka några få jordbrukare utöfver husbehofvet. Dessa tillverka större och mindre träd-kärl, stolar, m. m, hvarföre de vanligen tillbyta sig spannmål.

Handel i Landet: Ortens Landtmanna - varor: Hästar, Boskap, Fogel, Smör, Fläsk, Talg och Skinn, sälja en del Innvånare sjelfve, eller genom ombud i Stockholm och de Norra provinsernas Städer, samt tillhandla sig andra varor som de

föryttra i hemorten. En del vinna betydligt på denna handel, andra åter förlora. Någon på säkra grunder bygd calculate öfver hvad som af Landets Innvånare i detta afseende om året förtjenas, vågar jag icke för Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anmäla emedan sådan äfven ungefärlig uppgift efter all sannolikhet skulle blifva stridande mot sanna förhållandet. Dock är att förmoda det för åren 1826 och 1827 en årlig inkomst af 30 till 40,000 R:dr Banco erhöles för kreatur, victualier, fogel och skinnvaror.

Till inre handels och rörelsens ytterligare upphjelpande skulle strömränsningar i Ljunga, Indahls och Ångermanna-Elfvarne i den mon flottning af bjelkar och bräder derigenom besodras, betydligt bidra till Innvånarnes välmåga.

§. 4.

Politisk Författning.

Kammarverk: Inga hemman äro förfalne i ödesmål. Hemmans - klyfningar hafva icke egt rum på andra ställen än der den tillkomne åboen kunnat anses besuten, en omständighet af högsta vigt att noga iagtaga, emedan i annat fall blott tiggare hopen skulle förökas ock en mängd dagsverken förspillas utan nyttigt ändamål. Sjelfägande Hemmansägare bruka 694 Mantal och Arendatorer 49 och 7 åttondels Mantal, Gästgifverier finnas 53 stycken och 20 Posthemman.

Afvittningen fortgår med den kraft att 24 Socknar blifvit afvittrade utgörande nära 616 hela Mantal med en ego-rymd af 1,714,511 tunneland. Det i nåder anslagne understödet åt sådane Hemmans-Åboer som från Byalagen å nya Bostäder utflytta och till dem, som på Kronans behållna trackter anlägga nybyggen enligt Eders

Kongl. Maj:ts Nådiga skrifvelse den 31 Maji 1822, blefve på det högsta välgörande om afvittrings-fonden voro så tillräcklig att de af detta understöd kunde komma i åtnjutande, men då alla i och för afvittringen nödiga utgifter först böra utgå, blir för dem ingen tillgång, om icke Eders Kongl. Maj:t för dessa högst nyttiga ändamål i Nåder täcktes anslå någre särskilte medel.

Under de sista tvenne åren hafva 16 Mantal på öfverlopps-marken blifvit anlagde och bebos af 64 nybyggare hvaraf 42 hushåll äro hitflyttade från Stora Kopparbergs Län och 22 bestå af Jemtlandska hushåll.

De Nybyggare som från Dalarne hitkommit hafva alla der ägt hemmans-delar genom hvars försäljning de erhållit ett litet kapital som i förening med det Nådigt bevilljade understödet ock deras arbets-förmåga någorlunda svarar emot hvad som erfordras till deras bergning under det nya hemmanen odlas och bebyggas.

Enligt de för 1827 upprättade Mantals-Längder finnes i Jemtland ej mer än 9,961 arbets-före män hvaraf 900 äro Soldater nemligen 800 Fältjägare och 100 Hästjägare.

På en ofantelig areal af 7,405,696 geometriska tunneland kan en sådan arbetsstyrka, oagtadt högsta bemödande icke mycket uträtta. —

Hvarje företag i odlingsväg stegrar dessutom dagslöner så mycket att jordbruk och nyodlingar i detta Län blifva vida mindre än på andra orter.

Det är äfven under denna synpunct, jag i underdånighet tillstyrkt att coloni-anläggningar i en större scala skulle få inrättas, hvarigenom ödemarkerne uppodlades och den utomordentliga folkbristen småningom afhjelpes. Så länge Sveriges talrika och vidsträckta ödemarker icke äro bebodde, odlade och befolkade, ock så länge den talrika arbetande menigheten saknar det

utrymme Sverige kan gifva till bosättning och arbets-förtjenst, är Sverige icke hvad det kunde vara.

Till utredande af nödvändigheten att till detta folkfattiga Län medels nybyggares inkallande öka arbets-kraften, får jag i underdånighet framlägga följande summariska uppgift, hämtad ur Länets mantals- och skattskrifnings-längder:

Hemmans-, Nybygges- och Torpare-Rotar i Jemtlands:

Norra Fögderi	- - -	2,616
Södra Dito	- - -	2,772
Herjeådalens D:o	- - -	677.
	—————	6,065
Söner, Mågar och Drängar	- - - -	3,795
Altså Åboer som sakna sådan arbetshjelp		2,270
Döttrar, Sonhustrur och Pigor	- - -	4,474
Således brister dylikt biträde för	- -	1,574
Af denna korrta öfversigt täcktes Eders Kongl. Maj:t Aller Nådigt inhemta huru		

otillräcklig Jemtlands Läns folkmängd för det närvarande är att med den kraft behöfvet påkallar bedrifva jordbruk och slöjder, och hvilken brist icke kan afhjelpas på annat sätt än genom nybyggares inkallande från andra Län, och skulle i annat fall, genom felande arbets - kraft, icke allenast de gamla hemmanens Åboer nödgas utgifva mång dubbelt uppstegrade daglöner emot hvad på andra orter betalas; utan äfven att genom afvittringens fortgång för Eders Kongl. Maj:t och Kronan disponible afradslanden, komma att alldeles sakna odlare, och hvar igenom afvittringens ändamål således skulle helt och hållet förfelas, och den ränta sådana nybyggare, efter till ändalupne frihetsår, borde erlägga, för Eders Kongl. Maj:t och Kronan förloras.

Statsbidrag: Roteringsen är i detta Län mångdubbelt strängare än i Rikets öfriga

tige Provincer och så ojemn, att mantal innan den nu skedda rotejämknigen, sunnits, som egde 6 till 7 Soltater.

Jemtlands Regemente har från sin första början mera haft egenskap af Lantvärn än af ordenteligen roteradt manskap, hvarför ock Rotehållarne år 1686 erhållit Högst-Salig Konung CARL XI:s Nådiga försäkran, att Regementet ej skulle commenderas utom Landet, hvilken Nådiga försäkran ytterligare förekommer uti 1688 års Knechte-contractt och då de 20 Daler Silfvermynt, som genom sist åberopade contract anslogos åt hvarje rote, och hvilka ingå i årlig liqvid af hemmanens jordränta, utgörande en sådan penninge-tillgång, som under då varande mynt- och varuvärden, svarade mot nära 10 tunnor spannmål, så visar sig häraf uppenbart, att när Roteringsen skedde, hvarje hemman, det måtte vara stort eller litet, kunde åläggas en Soltat utan att derigenom vara på något sätt beträngadt. Således blef vid Roteringsen icke minsta afseende fästadt å hemmanens godhet och beskaffenhet.

Den Roteriug, som på sådant sätt här i orten inrättades, var således i första början ganska billig och till och med fördelaktig, emedan inkomsten, eller det bidrag Staten lemnade värdet af 10 tunnor spannmål, på det hela räknadt, var högre än afgiften, men nu deremot är detta anslag af ganska ringa värde.

Den utomordenligt stränga och ojämna Roteriug, som hitintills betungat detta land, härleder sig således hufvudsakligast från ett förändrat myntvärde, hvartill äfven må läggas andra under tidens längd inträffande omständigheter, såsom behofvet af Regementets tjenstgöring mot Rikets fiender samt det för Soldaten derföre erforderliga bättre underhåll af lön, torp och kläder, jemt en dyr lega, då Bonden sjelf, såsom förr ofta hände, icke kunde gå från sitt jordbruk och låta inskrifva sig till Soldat. —

Genom Eders Kongl. Maj:ts Nådiga beslut att nedsätta Regementets numer med 200 man, blir Roteringsbördan visserligen lättad, ehuru en stor olikhet ändock

sig företer, då i nästgränsande Provincer endast hålles en Soldat för tvänne mantal, af i allmänhet mer än dubbelt värde emot de härvarande; och i Jemtland deremot, oakadt den Nådigst bevilljade nedsättning, en Soldat för 4 och ett fjerdedels tunnland eller 17 fjerdedels mantal, hvarföre ock en ytterligare lindring i Roteringsbördan på samma grunder, som för den öfriga Svenska Roteringen lagda blifvit, är för denna ort af ett stort och verkligt behof påkallad. Betraktar man Rusthållarnes belågenhet i detta Län, så är rustnings-skyldigheten lika ojemn och tryckande för dem som, roterings skyldigheten för rotehållarne innan rotejemnkningen skedde, emedan hemman finnas af ett tredjedels mantal, som skola hålla både häst och karl. Det understöd de åtnjuta af augments-hemmanen i Jemtland utgör endast 10 R:dr Banco af mantalet, som utgår af 41 och trefjerdedels mantal, men de som hafva sina augmenter i Medelpad, erhålla omkring 36 R:dr af hvarje mantal, hvilket likväl utgår endast af 25 och femton sextondels mantal. Inga andra

hemman, finnas här i Länet som erlægga Knechte-Rotefrihets-afgift, än augments hemmanen. —

I Herjeådalen utgöres så kallade rotepenningar med 302 R:dr 34 sk. Banco, hvilka äro anslagne till lön för Öfversten vid Jemtlands Regemente.

De öfriga Stats-bidragen äro af sådan beskaffenhet, att jag i afseende på dem icke anser mig böra i underdånighet tillstyrka ändring.

Värdet af de i Tabellen uppförde onera, har blifvit tagit dels efter markegång dels efter de från hvarje Socken erhållne uppgifter. —

Politie: Landsfredens och säkerhets-bibehållande har utgjort ett bland hufvudföremålen för min omtanka, och Ordningssmannainrättningen i förening med Socken-Sällskaperne och Byordningen, har medfört förmonliga följder.

Landsbygden har blifvit befriad från lösdrifvare och löst folk, brott och osedlighet hafva blifvit upptäckte och beifrade och

det skändeliga fylleriet är i synbart af-
tagande.

Fond för ett Corectionshus har af
Länets Innvånare blifvit gifven och inrätt-
ningen organiserad, hvars blotta tillvarelse,
ehuru den sällan behöfver begagnas, med-
för förmonliga resultat.

Allmänna Fattigvården har jag ansett
bäst motsvara sitt ändamål, då Kongl. Förord-
ningen af den 5 December 1788 med nog-
granhet handhafves och den Församling, der
ett Fattighjon varit senast i skatt tecknad
eller en längre tid oklandradt vistats, till-
hållas att detsamma vårda och underhålla.

De fattiga försörjas på få ställen i fat-
tighus, men vanligen i vissa dygn hos hvar-
je jordegare och arbetader efter förmågan.

Öfver helsovården vaka Socken-Säll-
skapen samt Konungens Befallningshafvan-
de genom Provincial-Läkaren och en i Her-
jeådalen särskildt anstald Läkare. —

För de sjuka är jemväl Östersunds Laza-
ret och Curhus en god tillflykt. — Dessutom
äro Socken-Apothek i hvarje större Socken
att tillgå, som handhafvas af pålitlige man.

Hållsjutsen är här i Landet afskaffad och Gästgifvare ansvarä för resandes fortkomst, enligt derom med öfrige hemmansåboerne upprättade Contracter. —

Till odjurens utödande äro inga andra anstalter inom Länet vidtagne, än de som finnas föreskrifne uti Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga om Jagt och Djurfångst af den 13 April 1808. —

I Länet finnes endast trenne Krogar, nemligen uti Staden Östersund.

Sparbankar äro här icke inrättade.

§. 5.

Städer:

Länets enda Stad Östersund kan anses som en stor By och står i Politie-väg under Konungens Befallningshafvande, lika som Landet, emedan der ej finnes någon Magistrat.

Handeln är i denna Stad obetydlig — I Staden finnes 356 personer, eller en ökning af 51 personer emot hvad forra Fem-Års-Berättelsen utvisar.

Trivial-skolan på Frösön är den enda allmänna undervisnings-anstalt som finnes

i Jemtland, men Länets Innvånare hafva uppå min proposition bifallit, att en äldre person i hvarje rote nästa vinter på Sockne-männens bekostnad lärer räkna och skriva för att deruti undervisa allmogens barn under Presterskapets vård och tillsyn samt sålunda hastigare och fullständigare sprida dessa kunskaper, än som kunde ske genom sockne-skolor i ett så vidsträckt Län som detta, der endast Hammerdahls Pastorat är större än hela Södermanland.

Antalet af mål, som ifrån 1818, då jag emottog styrelsen af Jemtlands Län, herott på Konungens Befallningshafvandes pröfning och handläggning, har årligen tilltagit. Den mängd nya organisationer som varit påkallade af behofvet, har härtill föranledt.

De för hvarje år mångfalldigade göromålen, kunna icke medhinnas af Tjenstemän, hvilkas antal blifvit bestämdt efter det fordna vida inskränktare arbetet. Deras små, löner som inom detta Län äro mycket knappare än i något annat, förslå ej till deras egen lifsbergning ännu mindre till arfvoden åt nödige medhjelpare.

Eliuru Lands-Kammererare-tjensten här förledit är blifvit ledig, har ingen sökande sig dertill anmält, emedan lönen endast är 266 R;dr 32 sk. Banco, och honom tillika åligger att förrätta Läns-Bokhållare göromålen.

Om ej någon löne-förhöjning snart ansås åt Lands-Staten inom Jemtlands Län i likhet med hvad som bestås för de öfrige Norra Länen, skola ärenderne icke länge kunna utföras, åtminstone ingalunda med den noggranhet som vederbör.

De i underdånighet bilagde Tabeller upptaga för öfrigt allt hvad som blifvit anbefaldt.

Östersund å Lands-Cancelliet d. 9 Aug. 1828.

M. von TÖRNE.

C. B. Weltzin.

G. Winter.